

MPHATO

1

KGOBOKETŠO
YA DIKANEGELO

Platinum

A Re Šogeng Thari

MM Moemi • MN Ramusi

Platinum A Re Šogeng Thari Mphato wa 1 Kgoboketšo ya Dikanegelo

Maskew Miller Learning
10 Freedom Way, Milnerton, Cape Town, 7441

© Maskew Miller Learning (Pty) Ltd 2025

Ditokelo tšohle di šireleditšwe. Ga go karolo ya phatlalatšo ye, yeo e kago tšweletšwa, go bolokwa ka mokgwa wa go ntšha, goba go fetošwa ka mokgwa goba sebopego sefe goba sefe (elektroniki, semotšhene, go fotokopa, go gatišwa goba ka mokgwa wo mongwe) ntle le tumelelo ya go ngwalwa pele ya mong wa tokelo ya ngwalollo.

Go kgopela tumelelo ya go tšweletša lefsa goba go fetola karolo ya mongwe ya phatlalatšo ye, o kgopelwa gore o ikopanye le ba lefapha la Ditokelo le Ditumelelo mo go 021 532 6000 goba romela imeile go custserv@mml.co.za. Go bega tshelo ya molao wa tokelo ya ngwalollo o kgopela o romele imeile go copyright@mml.co.za

ISBN 978-1-779-89390-1
ePDF ISBN 978-1-834-98209-0

Mophatlalatši: Veronica Serage
E rulagantšwe ke Mamphoku Mamegelo
Tlhamo ya khabara ka MML Visual Design
Seswantšho sa khabara ka MML Visual Design
Peakanyo ya puku ka MML Visual Design
Diswantšho ka MML Visual Design
Tšweletšo ka Stronghold Publishing
E gatišitšwe ke

Diteng

Kanegelo ya 1: Nna

Mahlale a Tshepe le mahlajana a Mmutla
(*kanegelo*) 1

Kanegelo ya 2: Diruiwa

Kgoboketšo ya direto 7
Rena diruiwa, rena diruiwaratwa (*sereto*) 7
Re mmogo (*sereto*) 8
Ke mokoko mogogonope (*košana*) 9
Ke nna kgomo (*sereto*) 10

Kanegelo ya 3: Mekgwa le maikarabelo

Bana le ditokelo (*kanegelo*) 11

Kanegelo ya 4: Lapa la gešo

Pitša ya dimakatšo (*nonwane*) 15

Kanegelo ya 5: Dipapadi

Re rata dipapadi (*tiragatšo*) 19

Kanegelo ya 6: Sekolong

Kgoboketšo ya direto 25
Mapimpana (*sereto*) 26
Letšatši la ka la mathomo sekolong 27
Mongwe le mongwe o na le leina (*sereto*) 28
Ke mo kae? (*sereto*) 29
Morutiši wa ka (*sereto*) 30
Ka ya sekolong (*sereto*) 31
Ke bala mphato wa pele 32

Kanegelo ya 7: Sekolong

Tšhwene le Tau (*kanegelo*) 33

Kanegelo ya 8: Mekgwa le maikarabelo

Ditokelo tša bana matong 37

Kanegelo ya 9: Leratadima

Letšatši le ngwedi (*nonwane*) 43

Kanegelo ya 10: Mekgwa ya maphelo

Mekgwa ya maphelo a a lokilego (*athikele ya kuranta*) 49

Kanegelo ya 11: Maphelo a mabotse

Sanki, mpšanyana Joli le katse Ponko
(*tiragatšo*) 55

Kanegelo ya 12: Matšatši a go ikgetha

Letšatši la matswalo la Mmadibekwane
(*resipi, poledišano*) 61

Kanegelo ya 13: Mekgwa ye mebotse

Kgoboketšo ya dikoša le ditheneketšo 68
Segwagwa (*sereto*) 68
Ke katse (*sereto*) 69
Mainama (*theneketšo*) 70
Ke nna pokoro (*sereto*) 71

Kanegelo ya 14: Maphelo a mabotse

Tlhalošontšu ya tša maphelo (*athikele ya kuranta*) 72

Kanegelo ya 15: Dihla tša ngwaga

Kgoboketšo ya direto 76
Pula ya matlakadibe 76
Selemo 76
Dika tša maemo a boso 77
Sehla sa marega 77
Letšatši la phefo 78
Pula 78

Kanegelo ya 16: Tša boso

Digwagwa di nyaka kgoši (*kanegelo*) 79

Kanegelo ya 17: Tša boso

Meetsefula tikologong ya Thekwini
(*athikele ya kuranta*) 86

Kanegelo ya 18: Tša boso

Boso ga gešo (*kanegelo*) 91

Kanegelo ya 19: Mekgwa ye mebotse

Bana ba go seleka (*tiragatšo*) 94

Kanegelo ya 20: Matšatši a a kgethilwego

Re itokišeletša meketeko (*resipi*) 100

Tlhalošontšu 102

EXTRACT PAGES

1 Mahlale a Tshepe le mahlajana a Mmutla

Dipotšišo tša pele ga go bala

1. Naa ke diphoofolo tše o di bonago mo di dula kae?
2. O ka fa maina a tšona?

Ke nna Tshepe. Tšeo Phukubje a ntirilego tšona maabane, di nkwešitše bohloko kudu. Ba bantši ba fela ba mmutšeng gore ke reng ke gwerane naye.

Ke ba botša gore Phukubje ga se a hlalefa kudu ka nna, ebile ga go na ka moo a ka tsogago a nthadiile ka gona. Lenono ke bone mokgwa wa gagwe.

Phukubje o a timana ebile ga a naye lešoko.

Maabane o jele phoofolotsoko ka moka, a se ntšhiele le ge e ka ba monwananyana.

Ruri! Ka morago ga go tšona le yena mosegare ka moka, a dio ntira tšona tše.

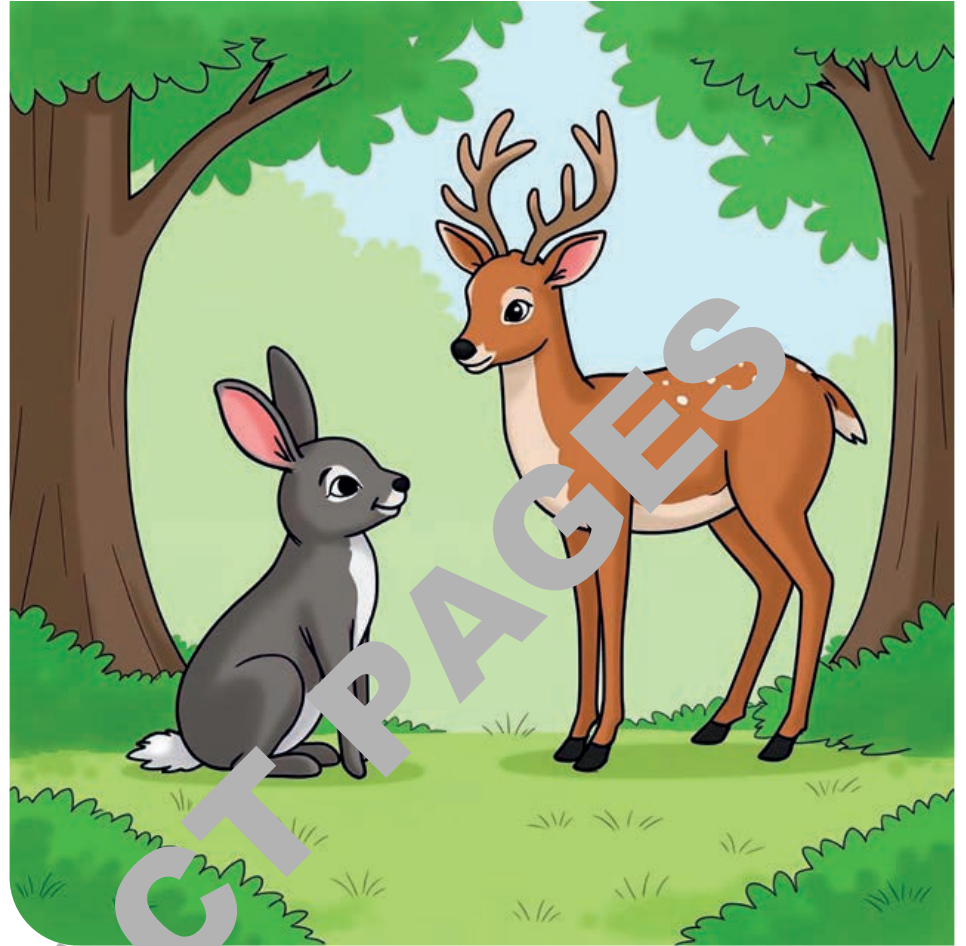
Ke nyaka go mo latelela lešokeng.

Ge nka se mo kgona menwana ale, ke ya go mo dira gore a se ke a kgona go tšona gomme ke tšee tšona manyana tšela ka moka. Nkwešitše mo šibile le ge e ka ba leratswana.

Goba mohlomongwe ke sepele le Mmutla? Ke swanetše go laletša Mmutla kopanong e sa le ka masa. Phukubje o tla re tseba gabotse.

Mmutla o tlike go kwa gore sebilešwa ke eng. Tshepe ya re go Mmutla: "Mmutla, ke go beditše mo gore re tle re bolele. Ke bona o ka re nna le wena re ka thušana. Maabane ke robetše ka pelo ye bohloko. Monna yola ba rego ke Phukubje ga se mogwera wa nnete. Ke tšwa go tsoma le yena mmogo, ge re boa a nthaka.

Re be re swanetše go bejana sešebo, bjale o nthadiile. Bjale, nke o mphe leano la gore nka dira eng ka taba ye, monna Mmutla. Ke tseba botse go e tšena o na le mahlajana."

"A, a, a! Tšhepe o ka radiwa ke Phukubje le šomile mmogo?

O a bona o ka mponšha gore Phukubje o beile kae nama yeo, re tla ya go tšea ka moka, ra se mo šiele selo.

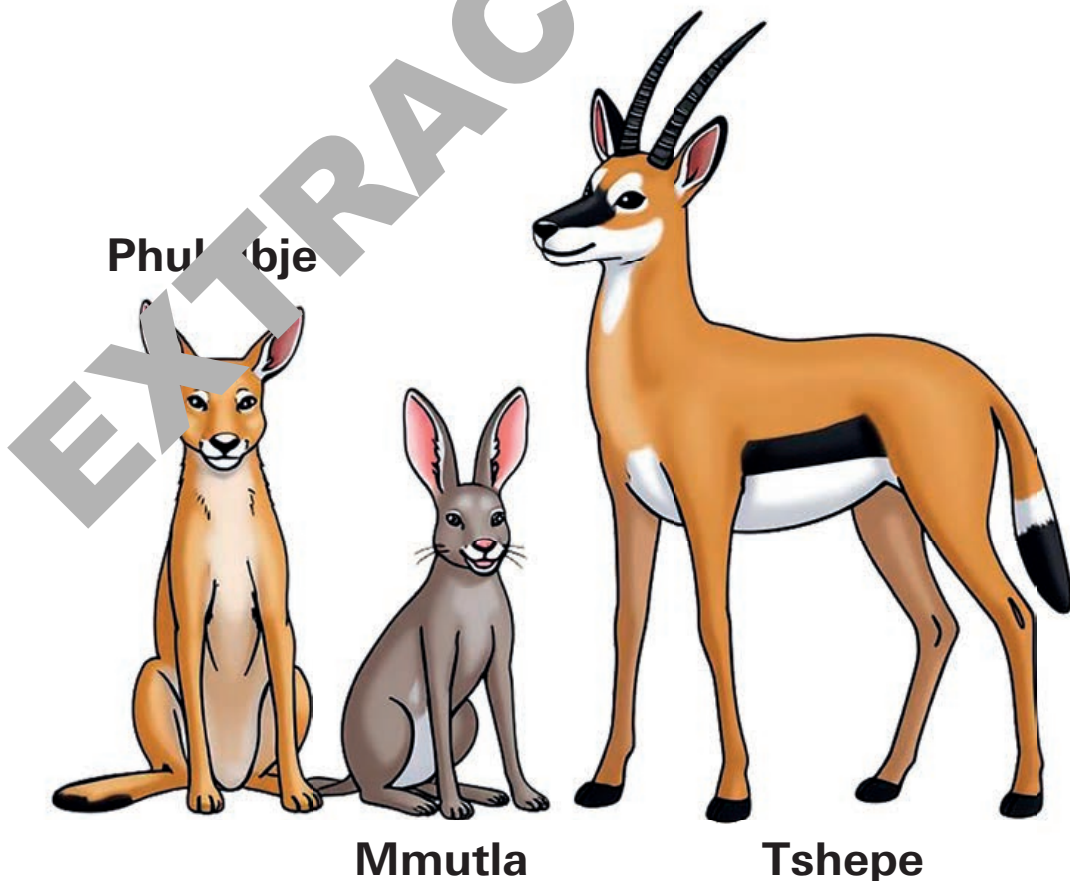
Leano la ka ke le: Re ya go kgobela magotlo a go hwa gomme ra a tšhela morobatša. Re tla išetša Phukubje gomme ra itira o ka re re a mo rata. Ka morago ga ge a khoše ebile a robetše, re tla ya go kgoboketša nama yela ka moka ra e rwala ka lesaka. Re tla e bea ka phagong, ra boela morago go hlola ge eba o tloga a robetše. Go tloga moo, ra sepela le yona." Mmutla wa realo.

Tshepe le mmutla di tsogetše go phukubje ka leselaphuthiana. Tshepe e be e sa befedišitšwe ke maitshwaro a phukubje a maabane, eupša ya no itshwara gore e se ke ya bontšha phukubje gore e be e befetšwe.

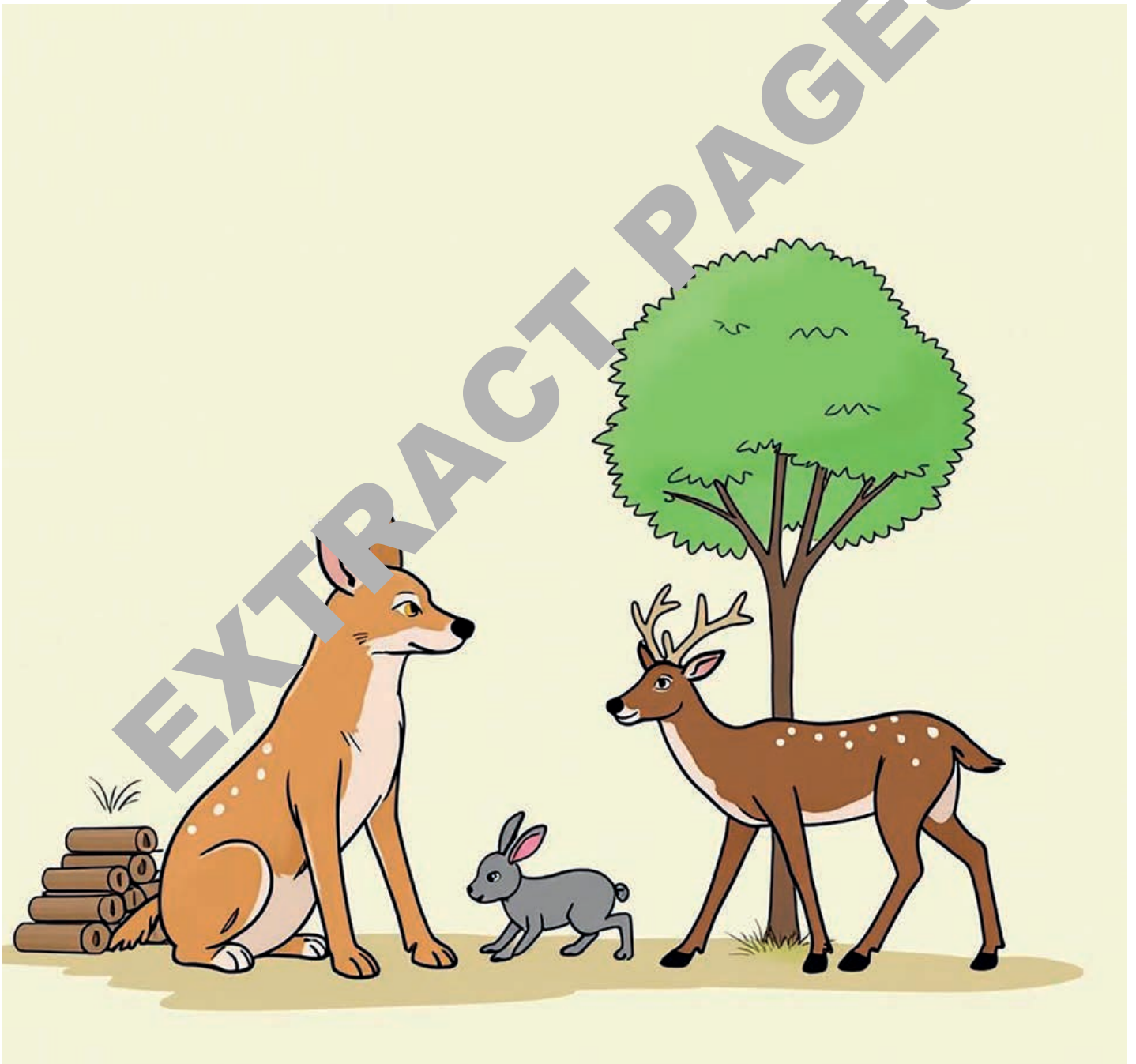
Bobedi bja bea sekotlelo sa magotlo pele ga phukubje. "Re tlile ka khutšo, Buti Phukubje. Re hweditše magotlo a mantši gomme ra nagana go go abela. Ke a gago ka moka. O tla ja mose e swa be wa ja le bošego." Phukubje e be e thabile kudu. E be e sa tsebe gore go na le morobatša magotlong ao gomme ya a tla.

Phukubje e rile go ja, ya swarwa ke boroko bjo bogolo. Tshepe ya e apeša mokgopa wa phoofolo mahlong.

Tshepe e be e sa bone gore ge e be e khunama e e dira bjalo, mmutla le ona o be o tlotša ditlhakwana tša yona e lefelo leo e bego e khunama go lona ka segomaretši sa suphakluu. Tshepe ya khunama mola godimo ga suphakluu, ya tanywa.

Phukubje e tagilwe ke mpholo, ya ya ka bjona. Tshepe e kgorametše fase, e palelwa ke go emelela. Ka potlako mmutla wa tšhaba, wa šia bobedi bjoo bo gakanegile. O ile wa leba mola ba beilego nama ya bohodu, ya e rwala ka moka ya ipha naga. Tshepe ya šala gona mola, ya ba ya katwa ke boroko. Gosasa ge phukubje e tsoga, e ile ya ya go hlola nama yela e bego e e beile. E hweditše selemo e le marega. Phukubje ya befelwa kudu.

“Tshepe, go diragala eng? Ke tsogile mo ka sepela, le bjale o sa khuname? O khunametše eng, Tshepe? O kae mogwera wa gago Mmutla?”

Akere le ntletše le magotlo a go nthobatša gore le nkutswetše?

Bjale nna ga ke tlo go robotša. Ke tlo dira gore diphoofole di go phuphure o khuname, di be di go fetše, Tshepe.

Mogwera wa gago Mmutla, o sepetše le nama ya ka ka moka. Wena o tlo ba nama ya rena diphoofole ka moka. O tla jewa le ke manong.” Phukubje ya botša tshepe tsebegokwa.

Phukubje ya bitša diphoofolo tša naga ka moka, gammogo le manong, go tlo ja tshepe e khuname go fihlela di wišetša marapo a yona fase. Seseo sa mosela wa seripa!

Dipotšišo tša ka morago ga go bala

1. Naa diphoofolo tše di fapana bjang?
2. Mmutla o na le mahlajana ge o dira eng?
3. Hlaloša segwera sa diphoofolo tše.

2 Kgoboketšo ya direto

Dipotšišo tša pele ga go bala

1. Naa o bona eng seswantšhong?
2. Naa ke diruiwaratwa dife tše o di bonago?

1. Rena diruiwa, rena diruiwaratwa

Rena diruiwa, rena diruiwaratwa

Re ruilwe, re a ratwa

Re filwe sebaka

Mmopi o dumetše

Tlhago e re atlile

Ka fao re gata re gatoga
ka boitshepo

Ee, re ikeme re ikemetše

Bjalo ka dibopša tšeo le

Re a theoga ra rona ga

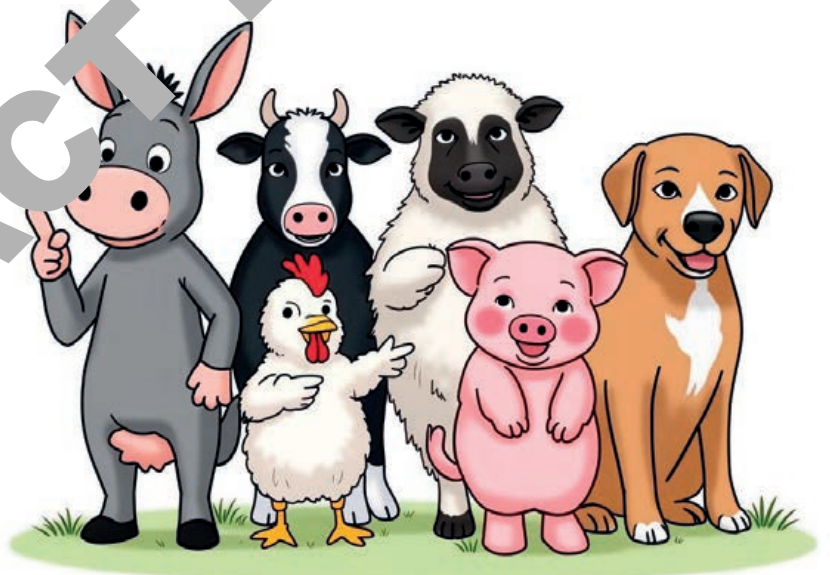
Re e bitša me theoga le
merotoga

Re na le diruiyakwa le
ditlhokwa

Re a befelwa, ra lla, ra boa ra sega

Re a bolela ra itsheba mmogo

Rena diruiwa, rena diruiwaratwa

2. Re mmogo

Re mmogo ka seboka
Re kgobokanetše go ithera
Re kgobokanetše go bontšhana
Bjalo ka bana ba thari
Re lla mmogo
Ka mathabo, manyami le ditlhohlo tša rena
Re na le a rena makunutu
Rena diruiwa, rena diruiwaratwa

Re bobola ka tshwarompe
Re bobola ka tlaišo
Bangwe ba hloka tebogo
Bangwe ba barui ba rena
Mehola ya rena e tshedile mahlo
Re bokanetše go ipoloka
Re na le a rena makunutu
Rena diruiwa, rena diruiwaratwa

3. Ke mokoko mogogonope

Ke mokoko
Ke mogogonope
Setsogamosong...
Setsošamagoši...
Setsošabalata....
Setsošabarutwana
Setsošabarutiši

Dikolong re nakong
Mešomong re nakong
Baeng ke a šebetša
Dikgoši ke a šebetša
Ka mae ke a fepa
Ke mokoko
Ke mogogonope

*Kwekwelekw... eee! /
Kwekwele... eeeie!*

Ke nna Kgomo

Ke kgomo ke a ikemela
Mpheng sebaka
Sa go beakanya bophelo bja ka,
Gore ditokelo tša ka di hlompšhe
Ke mang a rilego ke nyaka modiši?
Ke mang a rego ke šalwe morago?
Tlogelang go mpulela le ntlahlela
Le mpitša sehlabja?
Mahung le menyanyeng le hlaba nna
Ke rekišwa ntle le go botšišwa
Le nna ke nyaka go kwanela tefo
Nama ya ka e tsena pitšeng ke sa
botšišwe
Ntšhireletšeng ke lapile
Ke kgomo ke a ikemela

Dipotšišo tša ka morago ga go bala

1. Ke ka lebaka la eng di bitšwa diruiwaratwa?
2. Hlaloša gore motheoga le morotoga di fapana bjang.
3. Ke serero sefe se o se ratilego?

3 Bana le ditokelo

Dipotšišo tša pele ga go bala

1. Naa bobedi bjo bo ka be go dira eng ka maphepha a ba a swerego?
2. Ekaba ke mang yo a rutago yo mongwe ka se sengwe go bobedi bjo?

Malome le Nani ba be ba ile lebenkeleng. Ba be ba ile go reka dijo le dinyakwa tša ka gae. Ba be ba tšama ba topa tšeo ba di hlokago. Nani a kgopela go tšea malekere le dibapadišwa. Malome a mo dumelela. Nani o be a thabile kudu.

Ba rile go fihla thiling, malome a emanyana. A gopola se sengwe. "Motlogolo, o ka re re tšea tšeo se sengwe se bohlokwa kudu...Kuranta!" Malome a roma Nani go tšea kuranta.

"Go re re tšea bohlokwa, Malome?" Nani a botšiša. "Motlogolo, kuranta e bohlokwa kudukudu. E re sedimoša ka tšeo re sa di lemogego. E a re ruta le go re fahloša." Malome a realo.

Ba lefelela tšohle, gammogo le kuranta. Ba fihlile gae, Malome a dula fase, a thoma go bala kuranta ya gagwe. O rile ge a fihla letlakaleng la bohloko la kuranta, a bona mangwalo a magolo a ngwadilwe: DITOKELO TŠA BANA. A napa a bitša Nani gore a tle a bale le yena.

KURANTA YA TSEBO

19 Agostose 2024

Ka: **Molao Morokolwana**

Bana le Ditokelo

Borakaphihlo: Bana ba swanetše go lemoga le go kwešiša ditokelo tša bona. Ke maikarabelo a motswadi, goba mohlokamedi yo mongwe le yo mongwe, go lemoša bana ka ga ditokelo tša bona. Tše ke tše dingwe tša ditokelo tša bana:

“Bana ba na le tokelo ya tswalo le go fiwa leina le legae le borutho la polokego. Ba na le tokelo ya go fepša, go ratwa go šireletšwa. Ba swanetše go ikwa ba bolokegile ka dirakano moka.” Se ke seo sa gateletšwego ke Tonakgolo ya tša Maphelo a humagadi Chobedi, nabani kua simphoeng sa tša leago.

Setšhaba sa Borakaphihlo se be se tšile ka makgolokgolo. Holo ya setšhaba e tletše wa go falala.

Badudi ba ile ba amogela mantšu a borutho a Tonakgolo. Ba mo leboga, ba be ba mo fa le matšoba.

Malome le Nani ba re go bala molaetša wola wa kuranta, ba thoma go boledišana ka wona. Nani o be a na le dipotšišo tše dintši gomme Malome a thakgetše ka ge a tla tseba ka moka tše o a swanetšego go di tseba. Nani a botšiša Malome ka ga ditokelo tše dingwe.

Malome a thoma go hlalošetša Nani:

“Motlogolo, bana ba na le tokelo ya go šireletšwa. Ke maikarabelo a ka, bjalo ka motswadi goba malome wa gago, gore ke go šireletše. Ke swanetše go hlokomela gore ga o wele kotsing. O ka se wele kotsing ke le gona, ka se go šireletše.” Malome a realo.

“Ke a leboga, Malome. Ye nngwe gape ke efe tokelo ya ka bjalo ka ngwana, malome?”

“O na le tokelo ya thuto, motlogolo. O swanetše go hwetša thuto go itokišetša bokamoso. Akere o tlo gola wa swanelwa ke go itlhokomela? O swanetše gore o tsene sekolo. Nna, bjalo ka motswadi goba mohlokomedi wa gago, ke swanetše go bona gore ke go romela sekolong gomme ke lefelele dithuto tša gago. Re a kwana, akere?” Malome a realo go Nani.

“Ke a kwešiša, Malome. Mpotše ka ditokelo tše dingwe gape.” Nani a realo a lebeletše Malome ka mahlong, a myemyela.

“Lena bana, le na le tokelo ya tlhokomelo ya tša maphelo, motlogolo.

Ge o ka lwala, nna bjalo ka motho yo mogolo ke swanetše go rwala maikarabelo a go go alafiša. Ke swanetše go go iša bookelong goba kliniking gore o ye go bonwa ke baaki le dingaka. Ba tla go alafa gomme wa kgona go fola, wa boa wa mabapi. Ke maikarabelo a ka gore ke bone gore ditokelo ka mokgwa tšaga o a di fihlelela.”

“Ke a leboga, Malome. O tloga o na le maitemogelo.” A realo Nani.

“O ka ya go itlhopela bjale, o abelane tshedimošo le bagwera ba gago.”

Dipotsišo tša ka morago ga go bala

1. Naa kuranta e bolela ka eng se bohlokwa mabapi le bana?
2. Efa ditokelo tše pedi tše bohlokwa tšeo Nani a ithutilego tšona go tšwa kuranteng le dikeletšong tša go tšwa go malome.
3. Mohola wa ditokelo ke eng?

4 Pitša ya dimakatšo

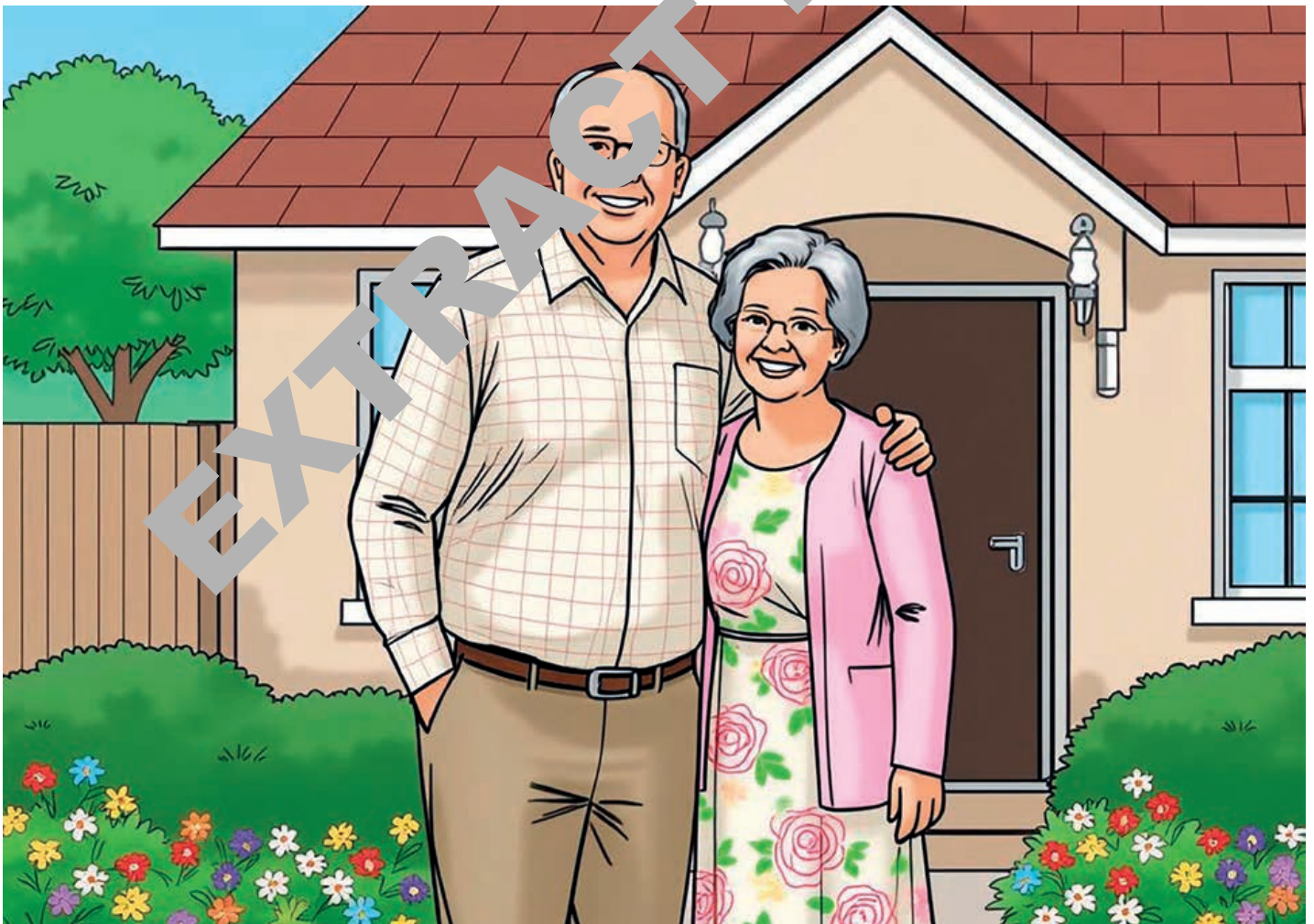
Dipotšišo tša pele ga go bala

1. Naa o nagana gore batho ba ba tswalana bjang?
2. O nagana gore ke lapeng la mang mo ba emego gona?

Kgalekgale go be go na le mosadi yo mongwe ba re ke tšhabe. Nkune o be a dula le monna wa gagwe Mphempe. Mphempe o be a rata go šoma ka serapaneng.

O be a fela a poma mehlare le matšoba. Serapaneng sa bona se be se le botse kudu.

Mehlare e le ye metalana, e kgahliša le matšoba a tagile ka mebalabala ya go fapafapana.

Ka letšatši le lengwe rakgolo Mphempe a tšea seletswana sa gagwe, a ya gape ka serapaneng. A fihla a fokotša mehlašana ya gagwe, a bjala ye a ratago go e bjala moo go se nago mehlare.

Ge e le mobu wa gagwe ona o be o humile, o nonne ka manyora. O be a fela a tšhela mmutedi gatee ka ngwaga.

Rakgolo Mphempe a kwa a lapile. A theogela letamonyela kgauswi le motse wa gagwe. Go be go fiša. A kwa a duma go tsenya maoto ka meetseng.

Rakgolo Mphempe o fihlile nokeng, a bea seletswana sa gagwe fase gomme a dula le banyana la noka. O be a kgahlwa le ke dinonyana tšeo di bego di fofa lefaufaung.

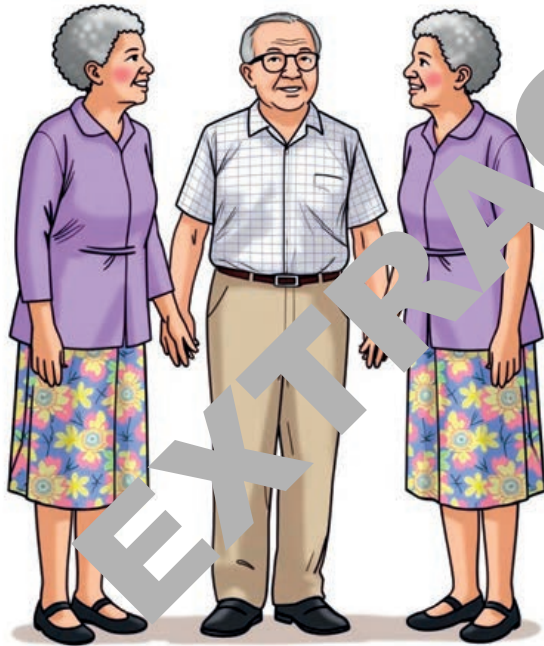
Rakgolo a fofa boroko bja gagwe gomme a tsenya maoto ka mola nokeng. Meo e be a tonya, a re too! A dulanyana, a ipshina ka mohlaba wa o bego o fela o namela dinao tša gagwe.

Morago a kgana gore a tsenye le matsogo. Ge a sobeletša matsogo, a kwa a swara selotsoko. O ile a nyaka go bona gore ke eng gomme a se goga. E be e le pitšana ye botse ye kgolo.

Rakgolo a ntšha pitšana yela ka meetseng, a e emišetša godimo. "Ye yona ke ya le yona gae. O ka re ke a bona mogatšaka Nkune a e thabetše." A realo rakgolo Mphempe. A tsenya seletswana sa gagwe ka gare gomme a rwala pitšana yela ka legetla.

“Mmallo! Pitša ye botse ka tsela ye! E tla ba e se Mphemphe wa ka. Alala! O e tšere kae, Mogatšaka?” Nkune a botšiša Mphemphe.

“Ke be ke otloletše maoto kua nokeng. Ge ke fihla, ka e hwetša ka gare ga meetse.” Mphemphe a araba Nkune. A e rola magetleng, a e bea fase. Ge ba e lebelela ka gare, ba hwetša seletswana sela se tswetše seletswana se sengwe.

Nkune a lahlela dinamune tše nne, gwa tšwa tše seswai. A kitima a ya go tšea komikana ya raese, raese yela ya kokomoga ya tlaala dikomiki tše pedi. Se sengwe le se sengwe ka ntlong sa tswala ge se tsenywa ka mola pitšeng. Mafelelong, Nkune a re a kitima a wela ka mola pitšeng ka phošo. Rakgolo Mphemphe ge a mo ntšha, gwa tšwa boNkune ba babedi. Na rakgolo o tla dira eng ka basadi ba babedi?

Dipotšišo tša ka morago ga go bala

1. Efa maina a rakgolo le makgolo.
2. Naa ke semaka sefe seo se bego se dirwa ke pitša?
3. Ekaba o kgolwa seo se dirwago ke pitša? Efa lebaka.